

REVOLUȚIA CULTURALĂ ÎN AȘEZAREA RURALĂ ROMOS DIN JUD. HUNEDOARA

THE CULTURAL REVOLUTION IN THE RURAL SETTLEMENT ROMOS FROM HUNEDOARA COUNTY

LA RÉVOLUTION CULTURELLE DANS LA LOCALITÉ RURALE ROMOS DU COMTÉ DE HUNEDOARA

Prof. drd. Adela Emanuela ORDEAN¹

Rezumat: Acest studiu se concentrează asupra istoriei culturii țăranului român din a doua jumătate a secolului trecut, când România se afla sub stăpânirea regimului comunist.

Spațiul în centrul cercetării noastre este reprezentat de satul transilvănean Romos din județul Hunedoara. În cercetare, ne-am concentrat asupra materializării în spațiul investigat al Revoluției Culturale.

Abordarea este documentată în principal de ziarul „Drumul socialismului”, ziar regional al Partidului Muncitoresc Român (Comunist).

Cuvinte cheie: Romos, comunism, revoluție culturală, viață patriarhală, ziarul regional „Dumul socialismului”.

Abstract: This study focuses on the history of the culture of the Romanian peasant in the second half of the last century, when Romania was under the rule of the communist regime.

The space in the focus of our research is represented by the Transylvanian village Romos from Hunedoara county. In the research, we focused on the materialization in the investigated space of the Cultural Revolution.

The approach is mainly documented by the newspaper entitled „Drumul socialismului”, regional newspaper of the Romanian Workers (Communist) Party.

Keywords: Romos, communism, cultural revolution, patriarchal life, the regional newspaper „Dumul socialismului”.

Résumé: Cette étude se concentre sur l'histoire de la culture du paysan roumain dans la seconde moitié du siècle dernier, lorsque la Roumanie était sous la domination du régime communiste.

L'espace se trouvant au centre de nos recherches est représenté par le village transylvanien Romos du comté de Hunedoara. Dans la recherche, nous nous sommes concentrés sur la matérialisation dans l'espace étudié de la Révolution culturelle.

L'approche est principalement documentée par le journal intitulé "Drumul socialismului", journal régional du Parti ouvrier roumain (communiste).

Mots clés: Romos, communisme, révolution culturelle, vie patriarcale, journal régional "Dumul socialismului".

¹ Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, Școala Doctorală „Istorie. Civilizație. Cultură”; Liceul Teoretic „Aurel Vlaicu” Orăștie, jud. Hunedoara.

„Pe plan politic – spunea Lenin – poți învinge, într-o perioadă de agravare a crizei, în câteva săptămâni. În război poți învinge în câteva luni, dar pe plan cultural nu poți învinge într-un anumit termen [...], aici este nevoie de un termen mai îndelungat și trebuie să ne adaptăm acestui termen mai îndelungat [...], fiind cât mai dârzi, mai perseverenți și mai metodici”².

Instaurarea regimului comunist în spațiul românesc nu a presupus, după cum se știe, doar materializarea transformărilor de natură politică, economică și socială, dimpotrivă ideologia partidului unic a atins și domeniul cultural. Crearea „omului nou”, obiectiv aflat la baza revoluției socialiste, care însemna „totodată și o revoluție culturală”³, reprezintă un obiectiv uriaș, întrucât, în viziunea regimului comunist din România, „oamenii chemați să săvârșească marea activitate creatoare a construcției noii orînduirii [erau] în majoritatea lor oameni crescuți și educați în condițiile societății capitaliste, purtând în conștiința lor amprenta ideologiei burgheze și microburgheze”⁴.

În vederea rezolvării acestei problematice, lucrarea intitulată „Partidul Muncitoresc Român, conducătorul Revoluției Culturale în țara noastră”, prezintă drept soluție, printre altele, „munca de educare a tineretului, acordându-se o mare atenție însușirii filozofiei și economiei politice marxist-leniniste”⁵.

În continuare, dorim să îndreptăm cercetarea asupra așezării rurale transilvănene, Romos, în încercarea de a construi un tablou care să ilustreze modul în care revoluția culturală s-a materializat în zona de cercetare, precum și impactul pe care l-a avut asupra vieții patriarhale. Premisa noastră în vederea susținerii unui impact asupra moștenirii culturale a țăranilor din Romos este explicată prin numeroasele și asprele transformări politice, economice și sociale pe care le-a cunoscut zona de cercetare. În aceste condiții, fundamentul pe care a fost clădită de-a lungul generațiilor cultura și creația artistică țărănească, a dispărut treptat, lăsând în urma sa o bogată „zestre a satului” aflată între transformare și dispariție. Dintre acestea amintim șezătoarea, ceremonialul zestrei de nuntă, băgatul fetelor în casă, colindul, călușarul, parte dintre aceste valori țărănești fiind analizate și expuse în cadrul unui alt studiu, aflat în curs de publicare⁶.

Revenind la subiectul nostru, este important de menționat faptul că politica regimului comunist a vizat asupra culturii, aici încadrându-se și cultura țărănească, schimbări importante. În acest context amintim declanșarea revoluției culturale,

² *Partidul Muncitoresc Român, conducătorul Revoluției Culturale în țara noastră*, București, Editura Politică, p. 13.

³ *Ibidem*, p. 5.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*, p. 19.

⁶ Adela Emanuela Ordean, *Istorie și creație artistică în spațiul transilvănean Romos. Șezătoarea și ceremonialul zestrei de nuntă*, în Anuarul Școlii Doctorale „Istorie. Civilizație. Cultură”, Cluj-Napoca, în curs de apariție.

întrucât în viziunea partidului unic, „revoluția socialistă este, totodată, și o revoluție culturală”⁷.

Conform lucrărilor apărute la Editura Politică, revoluția culturală în România avea ca obiectiv „făurirea unei culturi noi, socialistă în conținut și națională în formă”⁸. Despre conținutul socialist raportat la ideea de cultură se stipulează că acesta se manifestă prin faptul că „noua cultură apare și se dezvoltă pe baza realității socialiste, reflectă în mod veridic și apără realitatea socialistă, are la temelie sa învățătura sa marxist-leninistă”⁹. În continuare se aduce în discuție „cum societatea socialistă este superioară tuturor societăților precedente”¹⁰. Astfel, „cultura generată de această societate își afirmă în toate domeniile sale de manifestare superioritatea față de toate culturile apărute în societățile trecute”¹¹. În sfârșit, în mod utopic, se conchide cum „cultura socialistă este opera milioanelor de oameni eliberați din robia capitalismului și care, pentru prima dată în istorie, își pot valorifica din plin talentele”¹².

Revoluția culturală la nivelul satului Romos

Transformările și disparițiile pe care le-a cunoscut dimensiunea culturală în zona de cercetare de-a lungul regimului comunist au putut fi identificate atât în lumea satului, prin istoria orală, fotografiile, înregistrările, cât și în afara acesteia prin ceea ce înseamnă aducerea sub analiza istorică a zeci de articole, parte din periodicele Organului Comitetului Regional al P.M.R. Hunedoara și al Sfatului Popular Regional (1953-1968), intitulat „Drumul socialismului”.

Conținutul articolelor selectate, după cum se va observa mai târziu, reflectă revoluția culturală. Acest proces, conform izvoarelor istorice, este strâns legat de sfaturile populare, instituții care în viziunea regimului „sînt cele mai largi organizații de masă din sistemul dictaturii proletarietului; ele realizează, pe linie de stat, legătura dintre partid și masele populare, contribuind din plin la realizarea politicii culturale a partidului, la educația comunistă a oamenilor muncii. Rolul sfaturilor populare în organizarea vieții culturale pe plan local crește pe măsura întăririi funcției cultural-educative a statului socialist”¹³.

În lipsa fundamentului politico-economico-social, viața patriarhală, cu tot ceea ce înseamnă cultura și creațiile artistice țărănești, a fost transformată și/sau dusă la dispariție în contextul noului fundament de natură socialistă. Revoluția culturală

⁷ *Partidul Muncitoresc Român, conducătorul Revoluției Culturale în țara noastră*, București, Editura Politică, p. 5.

⁸ *Ibidem*, p. 35.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*.

¹³ *Ibidem*, p. 25.

completează golul lăsat de politicile comuniste, cu o serie de activități care, analizate în parte, denotă lipsa esenței naturaleii. În acest context, locuitorii satului Romos sunt nevoiți a lua parte la diferite concursuri, activități de difuzare a cărții, participarea la conferințe pe tema muncii agricole, de a crea o formație de dansuri populare și echipe de teatru, pe lângă echipa artistică de amatori – ceata de călușari, la expoziții ale pieselor „lumii vechi”, la acțiuni culturale în plină activitate agrară, în timp ce femeile treceau prin procesul de educare în spirit socialist. Bineînțeles lista poate continua cu exemple care, de pildă, expun vechi valori țărănești, însă acum pe scena căminului cultural.

În continuarea direcției noastre de cercetare, dorim să expunem pe baza surselor istorice, forme de manifestare a revoluției culturale (**Fig. nr. 1**), urmărind structura de mai jos:

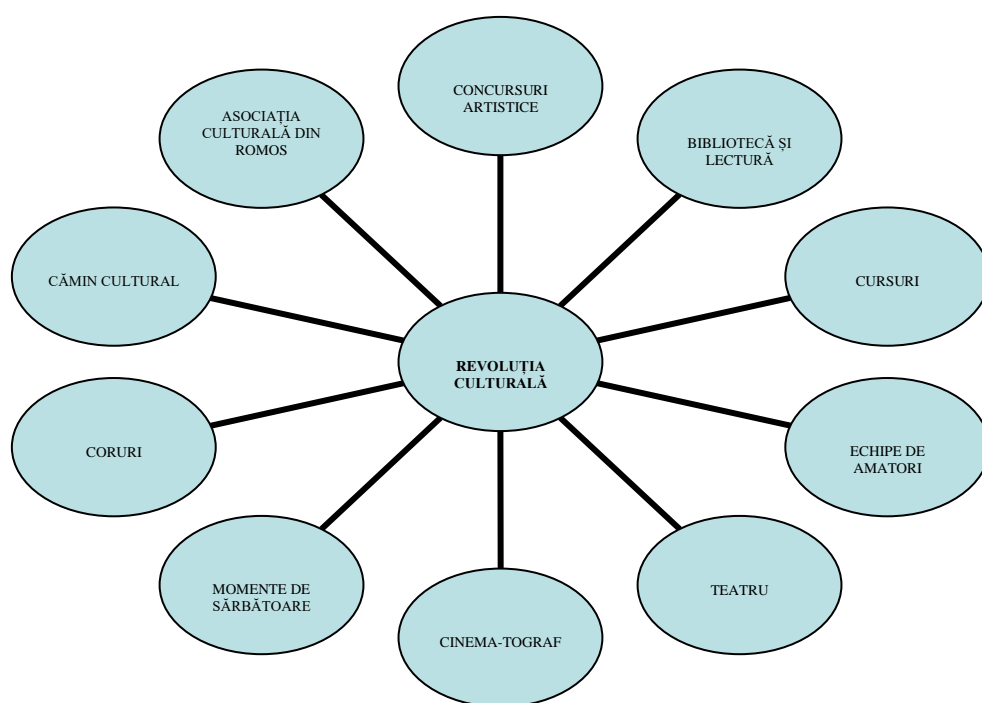

Figura nr. 1: Forme de manifestare ale Revoluției culturale la Romos.

O dovadă a exprimării revoluției culturale în spațiul satului Romos o reprezintă apariția concursurilor, la care ceata de călușari din localitate, numită acum „echipă de amatori”, trebuie să participe, o participare aflată dincolo de curtea țărănească, pe scena caminelor culturale. Tot în această categorie intră echipa de cor, dansuri

populare, teatru, toate fiind coordonate de învățători, profesori sau directori ai căminului cultural din localitate.

Articolele identificate în periodicul „Drumul socialismului” pun în relief viziuni pozitive și negative cu privire la activitățile de implicare derulate de așezarea din Romos. Se observă o neîncetată provocare între localitățile rurale care, inevitabil, mută centrul de atenție dinspre vatra satului – acolo unde au izvorât creațiile țăranilor, spre concursurile comunale, raionale, regionale și naționale. Redăm în rândurile ce urmează imaginea oferită de periodicul regional al partidului cu referire la situația culturală din Romos, mai precis a desfășurării revoluției culturale.

În articolul din 31 ianuarie 1954, intitulat „În raionul Orăștie echipele artistice se pregătesc pentru concurs”¹⁴, se prezintă intensificarea repetițiilor pentru cel de-al treilea concurs artistic pe țară al echipei de cor din Romos – condusă de învățătorul Ștefan Ioan, precum și a echipei de călușari. În următoarea lună, pregătirea Romosului în vederea concursului este privită pozitiv și transpusă sub formă de satiră:

„De Romos, nu am ce zice,
deși pot a spune multe,
mai ales că dirijorul
vrea-n raion să fie-nfrunte.
Las să fie, eu nu-s contra [...]”¹⁵.

Din același periodic aflăm că la Romos a avut loc o activitate artistică în aprilie (1954), iar „datorită sprijinului acordat de comitetele executive ale sfaturilor populare în mobilizarea echipelor artistice, concursul s-a desfășurat la un nivel înalt”¹⁶.

Luna august aduce la Deva faza regională a concursului „echipelor artistice de amatori”, unde „se vor întrece” mai multe echipaje, printre care și corul căminului cultural din Romos. În același articol, datat la 8 august 1954, se menționează faptul că „În patria noastră revoluția culturală este în curs de desăvârșire. Unul dintre aspectele acestei revoluții, este cel de-al treilea concurs al echipelor artistice de amatori ale căminelor culturale, organizate în cinstea celei de a 10-a aniversări a eliberării popoului nostru”¹⁷.

Aspecte negative la nivelul zonei de cercetare apar în legătură cu procesul de difuzare a cărții. În acest sens, se relatează faptul că „munca de difuzare a cărții în

¹⁴ Drumul socialismului - Organ al Comitetului Regional al P.M.R. Hunedoara și al Sfatului Popular Regional, <http://www.biblioteca.deva.eu/periodice/drumulsocialismului/1954/01/index.html>, accesat: 26.02.2020.

¹⁵ Drumul socialismului - Organ al Comitetului Regional al P.M.R. Hunedoara și al Sfatului Popular Regional, <http://www.biblioteca.deva.eu/periodice/drumulsocialismului/1954/02/index.html>, accesat: 26.02.2020.

¹⁶ Drumul socialismului - Organ al Comitetului Regional al P.M.R. Hunedoara și al Sfatului Popular Regional, <http://www.biblioteca.deva.eu/periodice/drumulsocialismului/1954/04/index.html>, accesat: 26.02.2020.

¹⁷ Drumul socialismului - Organ al Comitetului Regional al P.M.R. Hunedoara și al Sfatului Popular Regional, <http://www.biblioteca.deva.eu/periodice/drumulsocialismului/1954/08/index.html>, accesat: 26.02.2020.

rîndul țărănimii muncitoare, la cooperativa din Romos se duce [atât] de prost, ba mai mult nu se duce de loc”¹⁸. În continuare, periodicul găsește drept vină „subaprecierea grosolană manifestată de colectivul de conducere al cooperativei, care nu-și îndreaptă privirea de cît numai spre realizarea planului la secția de băuturi”¹⁹. Într-un alt articol, „Să îmbunătățim munca culturală de masă în rîndul tineretului”, un exemplu negativ în mobilizarea tineretului la concursul „Iubiți cartea” îl reprezintă Romosul, a căror organizații „se ocupă slab de atragerea tinerilor la concurs”²⁰.

După aceste expuneri ce denotă lipsa de interes a romosanilor față de educația socialistă, apar articole, tot cu privire la dimensiunea culturală pe tema revoluției culturale, ce pun în lumină Romosul ca sat model în cadrul procesului comunist din lumea rurală. De pildă, în articolul „Un cămin cultural care sprijină muncile agricole”, se menționează că în zona de cercetare au avut loc 24 de conferințe cu privire la „extinderea și aplicarea metodelor înaintate”²¹ în agricultură.

În privința elementului feminin identificăm o trecere de la șezătoare la „cursurile de iarnă”. Romosul este un exemplu pozitiv, întrucât în acest spațiu, alături de Orăștioara de Sus, Beriu, Homorod, Mărtinești, Turdaș și alte localități din raionul Orăștiei, „s-au predat deja primele lecții”²², care au avut drept scop „desfășurarea unei intense munci politice și culturale în rîndul femeilor [...]”. La toate cursurile prima lecție a avut ca temă: *Cum au trăit muncitorii din patria noastră sub regimul burghezo-moșieresc*²³.

La 21 decembrie 1958 apare un alt articol care vizează elementul feminin, în acesta fiind reliefat un „deosebit interes” din partea femeilor din Romos. În rezumat, aceste cursuri vizează contribuția femeilor în ceea ce privește transformarea socialistă a agriculturii, care să nu uităm, la Romos s-a definitivat, după lungi eforturi ale autorităților, abia în februarie 1962. Totodată, informațiile distribuite femeilor în cadrul „activităților cultural-educative” aveau drept scop îndeplinirea hotărârilor

¹⁸ Drumul socialismului - Organ al Comitetului Regional al P.M.R. Hunedoara și al Sfatului Popular Regional, <http://www.biblioteca.deva.eu/periodice/drumulsocialismului/1954/05/index.html>, accesat: 26.02.2020.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ Drumul socialismului - Organ al Comitetului Regional al P.M.R. Hunedoara și al Sfatului Popular Regional, <http://www.biblioteca.deva.eu/periodice/drumulsocialismului/1957/03/index.html>, accesat: 26.02.2020.

²¹ Drumul socialismului - Organ al Comitetului Regional al P.M.R. Hunedoara și al Sfatului Popular Regional, <http://www.biblioteca.deva.eu/periodice/drumulsocialismului/1954/06/index.html>, accesat: 26.02.2020.

²² Drumul socialismului - Organ al Comitetului Regional al P.M.R. Hunedoara și al Sfatului Popular Regional, <http://www.biblioteca.deva.eu/periodice/drumulsocialismului/1958/11/index.html>, accesat: 26.02.2020.

²³ *Ibidem*.

cunoscutei Consfătuirii de la Constanța, cât și, în viziunea regimului, contribuirea „prin această formă la răspîndirea cunoștințelor științifice la legarea științei de practică”²⁴.

După încheierea colectivizării agriculturii în zona de cercetare, în periodical „Drumul socialismului”, apar, cel puțin în primele trei luni, tablouri încărcate de reușita socialistă în spațiul de interes, „ușurința” activităților agricole colectiviste, „destinderea” țăranilor în pauzele de prânz, frumosul vieții rurale intrate pe drumul „modernizării” socialiste de tip sovietic. Putem privi aceste articole post 8 februarie 1962, ca fiind atât o expresie a reușitei autorităților comuniste, cât și o formă de a arăta întregii regiuni hunedorene, în mod propagandistic, faptul că inclusiv țăranii din Câmpul pînii, atât de reticienți față de practica socialistă a agriculturii, au „concluzionat”, într-un final, care este forma „eficientă” și „corectă” de muncă în primul sector al economiei.

În această direcție, menționăm apariția în nr. 2228 din 23 februarie 1962, pe prima pagină a periodicalului „Drumul socialismului”, a fotografiei redată mai jos (**Fig. nr. 2**). Aceasta prezintă „un grup de țărani colectivști din Romos, pregătindu-se să meargă la un spectacol, într-o după amiază de duminică”²⁵.

In fotografie: Un grup de țărani colectivști din Romos, pregătindu-se să meargă la un spectacol, într-o după amiază de duminică.

²⁴ Drumul socialismului - Organ al Comitetului Regional al P.M.R. Hunedoara și al Sfatului Popular Regional, <http://www.bibliotecadeva.eu/periodice/drumulsocialismului/1958/12/index.html>, accesat: 27.02.2020.

²⁵ Drumul socialismului - Organ al Comitetului Regional al P.M.R. Hunedoara și al Sfatului Popular Regional, <http://www.bibliotecadeva.eu/periodice/drumulsocialismului/1962/02/index.html>, accesat: 27.02.2020.

Figura nr. 2: Țărani colectivști din Romos pregătiți să meargă la un spectacol.

La 30 aprilie 1962, același periodic aduce în prima pagină din nr. 2285, o fotografie care informează că „Zilnic, în cadrul brigăzilor de câmp ale gospodăriei colective din Romos, în orele de prînz se fac citiri ale presei în colectiv, organizate de conducerea căminului cultural”²⁶. În continuare este explicat că „În fotografia de față, [se găsește] directorul căminului cultural citind colectivștilor din brigada de câmp nr. 1 din Raportul tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej cu privire la încheierea colectivizării și reorganizarea conducerii partidului”²⁷ (**Fig. nr. 3**).

Figura nr. 3: „Zilnic, în cadrul brigăzilor de câmp ale gospodăriei colective din Romos, în orele de prînz se fac citiri ale presei în colectiv, organizate de conducerea căminului cultural”.

Luna mai prezintă articolul intitulat „Acțiuni culturale în câmp”, acțiuni coordonate de „tov. Stroble Doina, Motorga Mihai, Dna Drăgan Estera și inginerul agronom Iurian M.”. Textul precizează următoarele: „colectivul muncii culturale de masă a căminului cultural din Romos, raionul Orăștie, în aceste zile își desfășoară

²⁶ Drumul socialismului - Organ al Comitetului Regional al P.M.R. Hunedoara și al Sfatului Popular Regional, <http://www.bibliotecadeva.eu/periodice/drumulsocialismului/1962/04/index.html>, accesat: 24.02.2020.

²⁷ *Ibidem*.

activitatea direct pe câmp, în mijlocul colectivștilor aflați în campania de însămînțări”. În continuare, se adaugă faptul că „În pauzele de prînz, zilnic au loc manifestări culturale [...] legate de preocupările activștilor”. Între acestea „se numără revista zilnică a presei, prezentările cărților din *Mica bibliotecă agricolă*”²⁸.

Nr. 2299 aduce articolul „Două cămine culturale, două stiluri de muncă”, în care este evidențiată drept model organizarea căminului cultural din Romos, condus de Motorga Mihai. Conducerea exemplară este sugerată pentru căminul cultural din Cristur²⁹. Tot în cadrul acestui text aflăm că la nivelul lunii mai a anului 1962, „aproape 70 de colectivști”³⁰ acționau în cadrul căminului cultural. De pildă, periodicul informează că existau „două brigăzi artistice de agitație”³¹, care erau conduse de profesoarele Drăgan Estera și Vascu Evanghelina. Sub coordonarea acestora au fost pregătite și prezentate spectacole cu textul „*Pe drumul belșugului*, [...], *Aurul ogoarelor* și *Vă vorbește porumbul*, [toate acestea militând] pentru întărirea economică și organizatorică a G.A.C., pentru aplicarea regulilor științei în agricultură”³². Articolul nu se finalizează fără a nu sublinia faptul că toate acțiunile culturale desfășurate la Romos au avut loc „în condițiile desfășurării în plin a campaniei agricole”, ba mai mult „de acest lucru trebuie să țină seama și conducerea căminului cultural din Cristur, [în acest sens] ajutându-i [pe colectivști] să organizeze recreativ și cu folos timpul liber”³³.

Nu putem trece la celelalte tipuri de activități specifice revoluției culturale fără a nu aminti poemul din nr.2427, construit în cinstea anului 1962. În acest sens, evidențiază periodicul, anul 1962 „a constituit un moment de importanță istorică: încheierea colectivizării agriculturii”. Observăm cum „cîntecul popular a exprimat sentimentul colectiv al bucuriei pentru viața nouă”³⁴. Identificăm aici, contribuția poetică a comunei Romos:

„Peste dealuri și câmpii
Numai pomi și podgorii,
Lîngă fiecare sat
Mari grădini de zarzavat,
În cîmpiile-nsorite,

²⁸ Drumul socialismului - Organ al Comitetului Regional al P.M.R. Hunedoara și al Sfatului Popular Regional, <http://www.bibliotecadeva.eu/periodice/drumulsocialismului/1962/05/index.html>, accesat: 27.02.2020.

²⁹ Drumul socialismului - Organ al Comitetului Regional al P.M.R. Hunedoara și al Sfatului Popular Regional, <http://www.bibliotecadeva.eu/periodice/drumulsocialismului/1962/05/index.html>, accesat: 27.02.2020.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ *Ibidem*.

³² *Ibidem*.

³³ *Ibidem*.

³⁴ Drumul socialismului - Organ al Comitetului Regional al P.M.R. Hunedoara și al Sfatului Popular Regional, <http://www.bibliotecadeva.eu/periodice/drumulsocialismului/1962/10/index.html>, accesat: 26.02.2020.

Mîndre holde aurite,
Toate la un loc muncite
Și-aducînd roade sporite”³⁵.

Analizarea versurilor „Mîndre holde aurite,/ Toate la un loc muncite” denotă continuarea specificului agrar în cadrul aşezării zonei de cercetare din Câmpul Pâinii, transformarea socialistă a agriculturii, cât și încercarea de a evidenția revoluția culturală prin noile „creații populare”, care încearcă să evoce „naturaletă” genezei sale.

În „Luna culturii”, program artistic susținut la Orăștie cu prilejul „decadei culturii naționalităților conlocuitoare”³⁶, la care au participat Romosul, Aurel Vlaicu și aşezarea gazdă – Orăștie, toate spații transilvănene multiculturale în care conviețuiau încă din cele mai vechi timpuri români, sașii și maghiarii, zona de cercetare a participat cu sceneta intitulată „Logodna în tindă”³⁷. Observăm o trecere de la „tomneală”, ca parte a vieții țărănești, la transformarea acesteia, ca urmare a lipsei fundamentului natural, într-un simplu program artistic de tipul scenetei.

Zece ani mai târziu, același periodic, aduce articolul „Rapsodii hunedorene”. Romosul se afirmă prin „inedit” și „forma particulară de manifestare” prezentând în cadrul celui de-al VIII-lea concurs artistic, „obiceiul de nuntă din Romos”³⁸. Asemenea „Logodnei din tindă”, această creație țărănească ajunge de la un întreg ceremonial complex și deosebit de serios, o simplă prezentare a „artiștilor amatori”, după cum erau numiți țărani în spiritul cărora ceremonialul nunții reprezenta valori prețioase.

„Drumul socialismului” ne arată, ceea ce ne-a confirmat de altfel și istoria orală, faptul că esența șezătorii, și inclusiv creația în sine, a pierit în lipsa vechiului fundament caracteristic vieții patriarhale. În acest sens, „șezătorile” cunosc o nouă formă, în variantă socialistă. Spre exemplu din articolul intitulat „De la corespondenții voluntari, pe teme culturale”, aflăm că în zona de cercetare a avut loc o șezătoare pe tema „Largul democratism al orînduirii noastre noi”. Discursul a fost susținut de Valeria Jidav, care le-a vorbit femeilor participante despre „realizările mărețe ale poporului”³⁹. Tot la această adunare a elementului feminin, a luat cuvîntul și Emilia Groza, aceasta vorbind „despre transformările care au loc în Romos, la care o

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ Drumul socialismului - Organ al Comitetului Regional al P.M.R. Hunedoara și al Sfatului Popular Regional, <http://www.biblioteca.deva.eu/periodice/drumulsocialismului/1957/07/index.html>, accesat: 27.02.2020.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ Drumul socialismului - Organ al Comitetului Regional al P.M.R. Hunedoara și al Sfatului Popular Regional, <http://www.biblioteca.deva.eu/periodice/drumulsocialismului/1967/06/index.html>, accesat: 27.02.2020.

³⁹ Drumul socialismului - Organ al Comitetului Regional al P.M.R. Hunedoara și al Sfatului Popular Regional, <http://www.biblioteca.deva.eu/periodice/drumulsocialismului/1963/02/index.html>, accesat: 20.02.2020.

contribuție de seamă au adus cetățenii în frunte cu deputații comunali. Unul dintre ei este și Nicolae Suci, care a muncit cu pasiune pentru continua înflorire a comunei”⁴⁰.

Arta realizată cu atât de multă îndemânare, creativitate și originalitate în șezătoarea țărănească, de către mamele și fiicele acestora, ajunge în timpul regimului comunist, de pildă în perioada Dej, să cunoască „expoziția frumosului popular”⁴¹, însă nu și continuarea naturală, colectivă, a elementului feminin. Inițiativa în cauză a aparținut raionului Orăștie, care a solicitat satelor și comunelor sale să prezinte „lucrări etnografice”⁴². Despre Romos aflăm că a participat cu „diferite pături vechi, covoare și ii țesute”⁴³. Câțiva ani mai târziu, tot la o astfel de activitate din cadrul raionului, așezarea de la Romos se evidențiază „prin țesăturile admirabile și piesele de îmbrăcăminte originale”⁴⁴.

Tot în cadrul dimensiunii culturale, în spațiul cercetat, periodicul „Drumul socialismului” atestă și prezintă succint spectacole ce implică teatrul și cinematograful. Articolul din 21 noiembrie 1959, articol intitulat „În pragul concursului bienal *I. L. Caragiale*”, informează asupra faptului că la nivelul raionului Orăștie participă 54 de echipe de teatru, iar printre „echipele avansate”⁴⁵ se numără Romosul. Periodicul mai afirmă că „pentru buna reușită a spectacolului, artiștii repetă de trei ori pe săptămână”⁴⁶. Susținut în următorul an, luna februarie, aflăm că Romosul „a prezentat două piese de teatru: *Cel din urmă* și *Fata tati cea frumoasă*”, spațiul cercetat plasându-se pe primul loc cu piesa *Fata tati cea frumoasă*⁴⁷. Astfel de activități continuă chiar în lunile de după construirea G.A.C. „Drumul belșugului”. Amintim participarea căminului cultural din Romos cu piesa *Povestea*, pregătită pentru faza raională ce a avut loc la Vinerea⁴⁸.

⁴⁰ *Ibidem*.

⁴¹ Drumul socialismului - Organ al Comitetului Regional al P.M.R. Hunedoara și al Sfatului Popular Regional, <http://www.bibliotecadeva.eu/periodice/drumulsocialismului/1958/07/index.html>, accesat: 20.02.2020.

⁴² *Ibidem*.

⁴³ Drumul socialismului - Organ al Comitetului Regional al P.M.R. Hunedoara și al Sfatului Popular Regional, <http://www.bibliotecadeva.eu/periodice/drumulsocialismului/1958/07/index.html>, accesat: 20.02.2020.

⁴⁴ Drumul socialismului - Organ al Comitetului Regional al P.M.R. Hunedoara și al Sfatului Popular Regional, <http://www.bibliotecadeva.eu/periodice/drumulsocialismului/1964/04/index.html>, accesat: 20.02.2020.

⁴⁵ Drumul socialismului - Organ al Comitetului Regional al P.M.R. Hunedoara și al Sfatului Popular Regional, <http://www.bibliotecadeva.eu/periodice/drumulsocialismului/1959/11/index.html>, accesat: 20.02.2020.

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ Drumul socialismului - Organ al Comitetului Regional al P.M.R. Hunedoara și al Sfatului Popular Regional, <http://www.bibliotecadeva.eu/periodice/drumulsocialismului/1960/02/index.html>, accesat: 20.02.2020.

⁴⁸ Drumul socialismului - Organ al Comitetului Regional al P.M.R. Hunedoara și al Sfatului Popular Regional, <http://www.bibliotecadeva.eu/periodice/drumulsocialismului/1962/05/index.html>, accesat: 26.02.2020.

Dincolo de teatru, identificăm cinematograful. Astfel, la secțiunea intitulată „Știri culturale” din 9 septembrie 1960, aflăm că la nivelul comunei Romos există „un nou cinematograf sătesc”, acesta fiind, după cum rezultă din conținutul articolului, cel de-al doilea cinematograf apărut pe raza comunei. În cadrul inaugurării, președintele comitetului executiv al Sfatului Popular, Petru Șandru, „a vorbit despre realizările regimului democrat-popular”, ulterior rulându-se filmul *Un cântec străbate lumea*⁴⁹. În final, articolul pune în lumină „ziua de 4 septembrie 1960 [care] a constituit pentru țăranii muncitori din comuna Romos o adevărată sărbătoare”⁵⁰.

Cu privire la cinematograful din Romos, periodicul atestă pentru următorii ani, rulara unor filme documentare și desene animate⁵¹. Anul 1964, aduce „Festivalul filmului pentru sate”, unde la Romos s-a derulat un concurs „pe marginea filmelor românești *Pagini de istorie* și *România orizont '54*”⁵².

Nu sunt lipsite participările romosanilor la evenimente de sărbătoare regională și la nivelul așezării. Spiritul acestora evocă natura socialistă a momentelor de sărbătoare. În cadrul întâlnirilor figurile principale sunt autoritățile și oficialii instituțiilor regimului comunist.

Redăm în rândurile ce urmează câteva dintre evenimentele derulate în așezarea de la Romos. În 25 octombrie 1962, articolul intitulat „Manifestări în cadrul lunii prieteniei romîno-sovietice”, informează despre acțiunile comuniste susținute la Romos. Astfel, „s-au ținut trei jurnale pe tema *În lumea științei tehnicii sovietice*”⁵³. Textul oferă și o imagine a receptivității țăranilor din localitate, punând în relief participarea colectivităților din cadrul G.A.C. „Drumul belșugului”. Despre aceștia se arată că „au audiat cu mult interes realizările U.R.S.S. în domeniul științei și tehnicii”⁵⁴.

Câțiva ani mai târziu, în aprilie 1966, în toată regiunea Hunedoara au loc „Entuziaste manifestări și cultural-artistice”, manifestări ce sunt „închinete aniversării

⁴⁹ Drumul socialismului - Organ al Comitetului Regional al P.M.R. Hunedoara și al Sfatului Popular Regional, <http://www.biblioteca.deva.eu/periodice/drumulsocialismului/1960/09/index.html>, accesat: 20.02.2020.

⁵⁰ *Ibidem*.

⁵¹ Drumul socialismului - Organ al Comitetului Regional al P.M.R. Hunedoara și al Sfatului Popular Regional, <http://www.biblioteca.deva.eu/periodice/drumulsocialismului/1963/06/index.html>, accesat: 27.02.2020.

⁵² Drumul socialismului - Organ al Comitetului Regional al P.M.R. Hunedoara și al Sfatului Popular Regional, <http://www.biblioteca.deva.eu/periodice/drumulsocialismului/1964/12/index.html>, accesat: 28.02.2020.

⁵³ Drumul socialismului - Organ al Comitetului Regional al P.M.R. Hunedoara și al Sfatului Popular Regional, <http://www.biblioteca.deva.eu/periodice/drumulsocialismului/1962/10/index.html>, accesat: 26.02.2020.

⁵⁴ *Ibidem*.

de la crearea Partidului Comunist Român⁵⁵. Evenimentul a găzduit și formațiile din Romos, atestă Gastone Nicolae⁵⁶.

În următoarele două decenii, pe baza fotografiilor din lumea satului, parte din colecțiile Tudor Stăncioiu și Aurel Răduțiu, pe de o parte, iar pe de altă parte Marius Evi și Adela Emanuela Ordean, cât și pe baza peliculei – film de amatori, intitulată „Romos – memoria peliculei. Filmări anii '70”, am identificat diferite momente de sărbătoare ce au avut loc în spațiul cercetat.

Pelicula aflată în arhiva personală a săteanului Mihai Stoica, deși este asemenea unui film mut, prezintă în aproximativ 11 minute de înregistrare, identificate chiar la început, un eveniment cultural-educativ organizat de Asociația Culturală din Romos, care a implicat mari mișcări de populație. Astfel, aflăm că „în ziua de 23 august, orele 14⁰⁰, la Școala Generală Romos⁵⁷ a avut loc sărbătoarea „Fiii satului”. Afișul subliniază nu numai informațiile menționate anterior sau că intrarea se face pe baza biletelor, cât și următoarea mențiune: „Vă rugăm să veniți în costum național⁵⁸”.

Romosul este îmbrăcat în haină de sărbătoare. O mulțime de femei și bărbați, români și sași, îmbrăcați în portul specific zonei și al etniei, parcurg la pas strada principală a așezării, dinspre nord sau dinspre sud, îndreptându-se spre locul desfășurării evenimentului. Copii, tineri și vârstnici se pregătesc a participa la eveniment. Pe lângă aceștia sunt prezenți reprezentanți ai instituțiilor locale și regionale, precum și fii ai satului care și-au construit cariera în diferite centre urbane, lăsând în urmă viața satului natal.

Evenimentul implică discursuri ale oficialilor, depuneri de coroane, de pildă la Monumentul Eroilor, jocul călușarilor, prezența corului asociației culturale din localitate, dansuri ale etnicilor germani sași, cântece ale unor grupuri de elevi, activitatea socăcițelor⁵⁹, cât și un număr mare de auditoriu⁶⁰.

Evenimente în acest sens, cu privire la sărbătoarea „Fiii satului”, s-au derulat în continuare. Arhiva personală a familiei Stăncioiu Nicolae, parte din colecția de fotografii aparținătoare lui Tudor Stăncioiu și Aurel Răduțiu, atestă desfășurarea sărbătorii în anii 1970, 1977, 1981 și 1985. Pe baza acestor materiale istorice, dar și cu ajutorul înregistrării „Romos – memoria peliculei. Filmări din anii '70”, s-au putut identifica figurile reprezentative din cadrul sărbătorii. Printre aceștia se numără

⁵⁵ Drumul socialismului - Organ al Comitetului Regional al P.M.R. Hunedoara și al Sfatului Popular Regional, <http://www.biblioteca.deva.eu/periodice/drumulsocialismului/1954/04/index.html>, accesat: 20.02.2020.

⁵⁶ Drumul socialismului - Organ al Comitetului Regional al P.M.R. Hunedoara și al Sfatului Popular Regional, <http://www.biblioteca.deva.eu/periodice/drumulsocialismului/1966/04/index.html>, accesat: 28.02.2020.

⁵⁷ Călușarul din Romos, *Romos - memoria peliculei. Filmări anii '70*, <https://www.youtube.com/watch?v=doVyJyUEU14&t=442s>, minutul 0:34, accesat: 11.04.2021 .

⁵⁸ *Ibidem*, minutul 0:38, accesat: 11.04.2021.

⁵⁹ Bucătărese care pregăteau mâncarea, în general, pentru nunți.

⁶⁰ Călușarul din Romos, *Romos - memoria peliculei. Filmări anii '70*, <https://www.youtube.com/watch?v=doVyJyUEU14&t=442s>, minutul 0:01-10:51, accesat: 11.04.2021.

primarul Ioan Căstăian, doctorul Nicolae Stăncioiu, doctorul Aurel Ordeanu și soția Smaranda, doctorul Mihail Baiciuc, profesorii Estera Drăgan și Nicolae Ștef, învățătorul dirijor de cor Ioan Nistor și învățătoarea Marianne Walther, coordonatoare a grupului vocal al tinerilor sași⁶¹.

Concluzii

Comunismul s-a pretins a fi o nouă civilizație⁶², mult superioară, care prin intermediul Revoluției socialiste, ce a implicat inclusiv Revoluția culturală, avea ca ideal construirea „omului nou”. Viziunea în cauză a avut drept efect, în special în timpul României staliniste din epoca lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, ca „întreaga țară [să devină] un imens șantier al construcției economice și social-culturale”⁶³.

Instaurarea guvernului Petru Groza, iar ulterior a regimului comunist, a plasat întreaga cultură națională sub controlul absolut al Partidului Muncitoresc Român⁶⁴. În acest sens, cultura și creațiile artistice din spațiul lumii rurale au cunoscut numeroase implicații. Periodicul „Drumul socialismului” - Organ al Comitetului Regional al P.M.R. Hunedoara și al Sfatului Popular Regional, prin numeroasele sale articole, colecțiile de fotografii și înregistrări din lumea satului transilvănean Romos, dovedesc cum în zona de cercetare viața patriarhală s-a aflat între transformare și dispariție. Inevitabil, în prezența impusă de noul fundament politico-economic-social, vechea cultură țărănească este nevoită să lase, involuntar, un gol cultural. În acest sens, cu multă lipsă de naturalețe, în viața țăranului de la Romos revoluția culturală aduce: concursuri ale echipelor de amatori: călușari, teatru, cor, evidențierea căminului cultural, cursuri, elementul modernității – cinematograful, filme, șezători cu o nouă esență, momente de sărbătoare cu caracter ideologic etc.

În final, articolele ce vizează dimensiunea culturală din cadrul periodicului „Drumul socialismului”, cu referire la așezarea transilvăneană Romos, reprezintă o voce a propagandei comuniste, de pildă, prin expresia des amintită „construirea societății socialiste”⁶⁵ care, în viziunea istoricului Eugen Denize, reprezintă un simbol al manifestării propagandistice a regimului vremii.

⁶¹ Petru Tudor Stăncioiu, Aurel Răduțiu, *Romos (jud. Hunedoara). O istorie în imagini 1850 – 1950*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2017, p. 374.

⁶² Vladimir Tismăneanu, Dorin Dobrinu, Cristian Vasile (ed.), *Comisia prezidențială pentru analiza dictaturii comuniste din România, Raport Final*, București, Editura Humanitas, 2017, p. 23.

⁶³ S. Mica, Fl. Balaure, *Politica P.M.R. de întărire a alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare și de transformare socialistă a agriculturii*, București, Editura Politică, p. 3.

⁶⁴ Dinu C. Giurescu (coord.), *Academia Română, Secția de Științe Istorice și Arheologie, Istoria românilor*, Vol. X România în anii 1948-1989, București, Editura Enciclopedică, 2013, p. 236.

⁶⁵ Eugen Denize, *Propaganda comunistă în România (1948-1953)*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2011, p. 51.

Bibliografie selectivă

Colecția Tudor Stăncioiu și Aurel Răduțiu – fotografii.

Colecția Marius Evi și Adela Emanuela Ordean – fotografii.

Colecția Marius Evi și Adela Emanuela Ordean, *Călușarul din Romos*, ([44](#)) [Călușarul din Romos - YouTube](#) – înregistrări.

Denize, Eugen, *Propaganda comunistă în România (1948-1953)*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2011.

Giurescu, Dinu C., (coord.), Academia Română, Secția de Științe Istorice și Arheologie, *Istoria românilor*, Vol. X România în anii 1948-1989, București, Editura Enciclopedică, 2013.

Mica, S., Balaure, Fl., *Politica P.M.R. de întărire a alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare și de transformare socialistă a agriculturii*, București, Editura Politică. *Partidul Muncitoresc Român, conducătorul Revoluției Culturale în țara noastră*, București, Editura Politică.

Stăncioiu, Petru Tudor, Răduțiu, Aurel *Romos (jud. Hunedoara). O istorie în imagini 1850 – 1950*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2017.

Tismăneanu, Vladimir, Dobrinu, Dorin, Vasile, Cristian (ed.), *Comisia prezidențială pentru analiza dictaturii comuniste din România, Raport Final*, București, Editura Humanitas, 2017.

Drumul socialismului, Organ al Comitetului Regional al P.M.R. Hunedoara și al Sfatului Popular Regional (1953-1968), [Biblioteca Județeană "Ovid Densusianu" - pagina web](#).

<http://www.biblioteca.deva.eu/periodice/drumulsocialismului/1954/01/index.html>, accesat: 26.02.2020.

<http://www.biblioteca.deva.eu/periodice/drumulsocialismului/1954/02/index.html>, accesat: 26.02.2020.

<http://www.biblioteca.deva.eu/periodice/drumulsocialismului/1954/04/index.html>, accesat: 26.02.2020.

<http://www.biblioteca.deva.eu/periodice/drumulsocialismului/1954/08/index.html>, accesat: 26.02.2020.

<http://www.biblioteca.deva.eu/periodice/drumulsocialismului/1954/05/index.html>, accesat: 26.02.2020.

<http://www.biblioteca.deva.eu/periodice/drumulsocialismului/1957/03/index.html>, accesat: 26.02.2020.

<http://www.biblioteca.deva.eu/periodice/drumulsocialismului/1954/06/index.html>, accesat: 26.02.2020.

<http://www.biblioteca.deva.eu/periodice/drumulsocialismului/1958/11/index.html>, accesat: 26.02.2020.

<http://www.biblioteca.deva.eu/periodice/drumulsocialismului/1958/12/index.html>, accesat: 27.02.2020.

<http://www.biblioteca.deva.eu/periodice/drumulsocialismului/1962/02/index.html>, accesat: 27.02.2020.

<http://www.biblioteca.deva.eu/periodice/drumulsocialismului/1962/04/index.html>, accesat: 24.02.2020.

<http://www.biblioteca.deva.eu/periodice/drumulsocialismului/1962/05/index.html>, accesat: 27.02.2020.

<http://www.biblioteca.deva.eu/periodice/drumulsocialismului/1962/05/index.html>, accesat: 27.02.2020.

- <http://www.bibliotecadeva.eu/periodice/drumulsocialismului/1962/10/index.html>, accesat:
26.02.2020.
- <http://www.bibliotecadeva.eu/periodice/drumulsocialismului/1957/07/index.html>, accesat:
27.02.2020.
- <http://www.bibliotecadeva.eu/periodice/drumulsocialismului/1967/06/index.html>, accesat:
27.02.2020.
- <http://www.bibliotecadeva.eu/periodice/drumulsocialismului/1963/02/index.html>, accesat:
20.02.2020.
- <http://www.bibliotecadeva.eu/periodice/drumulsocialismului/1958/07/index.html>, accesat:
20.02.2020.
- <http://www.bibliotecadeva.eu/periodice/drumulsocialismului/1958/07/index.html>, accesat:
20.02.2020.
- <http://www.bibliotecadeva.eu/periodice/drumulsocialismului/1964/04/index.html>, accesat:
20.02.2020.
- <http://www.bibliotecadeva.eu/periodice/drumulsocialismului/1959/11/index.html>, accesat:
20.02.2020.
- <http://www.bibliotecadeva.eu/periodice/drumulsocialismului/1960/02/index.html>, accesat:
20.02.2020.
- <http://www.bibliotecadeva.eu/periodice/drumulsocialismului/1962/05/index.html>, accesat:
26.02.2020.
- <http://www.bibliotecadeva.eu/periodice/drumulsocialismului/1960/09/index.html>, accesat:
20.02.2020.
- <http://www.bibliotecadeva.eu/periodice/drumulsocialismului/1963/06/index.html>, accesat:
27.02.2020.
- <http://www.bibliotecadeva.eu/periodice/drumulsocialismului/1964/12/index.html>, accesat:
28.02.2020.
- <http://www.bibliotecadeva.eu/periodice/drumulsocialismului/1962/10/index.html>, accesat:
26.02.2020.
- <http://www.bibliotecadeva.eu/periodice/drumulsocialismului/1954/04/index.html>, accesat:
20.02.2020.
- <http://www.bibliotecadeva.eu/periodice/drumulsocialismului/1966/04/index.html>, accesat:
28.02.2020.